

มหาวิทยาลัยแห่งพระพุทธศาสนา : การบริหารการศึกษาสู่ความเป็นสากล
Buddhist Universities: Educational Administration Toward
Internationalization

นิพนธ์ โอภาสี Nipon Opasee

อานนท์ เมธีวรฉัตร Anond Metheevarachatra

ชนากานต์ สิงห์เรือง Chanakan Singrung

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, NakhonSawan Campus

nipon.opa@gmail.com

Received 2025/03/30

Revised 2025/05/10

Accepted 2025/05/26

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง “มหาวิทยาลัยแห่งพระพุทธศาสนา: การบริหารการศึกษาสู่ความเป็นสากล” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาท แนวทาง และยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา ในการยกระดับการบริหารจัดการศึกษาให้มีมาตรฐานสากล สอดคล้องกับบริบทของโลกยุคโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมความรู้ บทความนี้เน้นการวิเคราะห์ห้องค์ประกอบเชิงระบบของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา ได้แก่ ปรัชญาและอัตลักษณ์ทางพุทธ การจัดหลักสูตรเชิงบูรณาการ การพัฒนาบุคลากรเชิงคุณภาพ การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระดับนานาชาติ

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การบริหารมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในระดับสากลจำเป็นต้องอาศัยการปรับปรุงในหลายมิติ ประกอบด้วย การกำหนดพันธกิจที่เชื่อมโยงคุณค่าพุทธศาสนากับความต้องการของโลก การส่งเสริมหลักสูตรแบบสองภาษา การพัฒนาอาจารย์ให้มีสมรรถนะสากล และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ นอกจากนี้ การสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายมหาวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ ในกลุ่มประเทศอาเซียน เอเชียใต้ และยุโรป ยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยยกระดับความน่าเชื่อถือและการยอมรับในระดับโลก ชี้ให้เห็นว่าการก้าวสู่ความเป็นสากลของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา มิใช่เป็นเพียงการปรับตามกระแสสากลเท่านั้น แต่เป็นการธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของพุทธธรรมควบคู่กับการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ เพื่อเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ จริยธรรม และสันติภาพในระดับโลกอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : มหาวิทยาลัยสงฆ์, การบริหารการศึกษา, โลกาภิวัตน์, เทคโนโลยีการศึกษา.

Abstract

This academic article aims to study the roles, approaches, and strategies of Buddhist universities in elevating their educational administration to meet international standards in alignment with the context of globalization and the transition to a knowledge-based society. The article focuses on analyzing the systemic components of Buddhist universities, including Buddhist philosophy and identity, integrative curriculum development, professional faculty development, the use of educational technology, and the establishment of international academic networks.

The study reveals that effective internationalization of Buddhist universities requires improvements in multiple dimensions. These include aligning institutional missions with Buddhist values and global needs, promoting bilingual curricula, enhancing the international competencies of academic staff, and leveraging digital technology for teaching, learning, and administration. Furthermore, establishing collaborative networks with other Buddhist universities in ASEAN, South Asia, and Europe emerges as a crucial mechanism for enhancing global credibility and recognition. The findings suggest that internationalizing Buddhist universities is not merely a trend-driven adaptation but rather a deliberate effort to preserve the spiritual identity of Buddhism while innovating in education. This dual approach positions Buddhist universities as global centers of learning, ethics, and peace in the modern world.

Keywords: Buddhist University , Educational Administration , Globalization , Educational Technology.

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และวัฒนธรรมได้ส่งผลให้ระบบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั่วโลกต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันการศึกษาที่มีรากฐานทางศาสนา อาทิ มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา ซึ่งต้องเผชิญกับความท้าทายในการรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนาไว้ในขณะเดียวกันกับการยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้ทัดเทียมระดับสากล (UNESCO,) การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์จึงมิใช่เพียงการถ่ายทอดคำสอนทางพระพุทธศาสนา แต่ต้องเป็นการจัดการศึกษาแบบองค์รวมที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มาตรา 4 กำหนดให้การศึกษาต้องมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม

และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต และสามารถดำรงตนและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข อีกทั้งในหมวดที่ 6 ว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา ยังได้เน้นย้ำถึงมาตรฐานที่สอดคล้องกับสากล โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน และระบบบริหารจัดการที่เน้นผลลัพธ์ทางการเรียนรู้เป็นสำคัญ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) มาตรการดังกล่าวจึงถือเป็นกรอบนโยบายสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาให้สามารถเข้าสู่ระบบคุณภาพและมาตรฐานระดับนานาชาติ

มหาวิทยาลัยแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เช่น มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหามกุฏราชวิทยาลัย มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและนานาชาติ โดยมีการจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี โท และเอก ทั้งสาขาวิชาพระพุทธศาสนาและวิชาสมัยใหม่ควบคู่กันไป อย่างไรก็ตาม การก้าวเข้าสู่ความเป็นสากลยังเผชิญข้อจำกัดหลายประการ อาทิ การขาดบุคลากรที่มีทักษะภาษาต่างประเทศ โครงสร้างหลักสูตรที่ยังเน้นบริบทภายในประเทศเป็นหลัก และการขาดเครือข่ายวิจัยระหว่างประเทศที่เข้มแข็ง (จงจิตต์ แก้วใจ, 2562 : 45-62)

การบริหารการศึกษาสู่ความเป็นสากล (Internationalization of Higher Education) มีเป้าหมายเพื่อพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์กลางความรู้ที่สามารถเชื่อมโยงกับโลกได้ ทั้งในด้านคุณภาพของหลักสูตร การเคลื่อนย้ายนักศึกษาและบุคลากร การวิจัยและนวัตกรรม และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม (Knight, 2008) แนวทางนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา เนื่องจากองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาได้แพร่หลายไปยังหลายประเทศและมีผู้สนใจศึกษาพระพุทธธรรมในบริบทสากลเพิ่มมากขึ้น การบริหารจัดการการศึกษาที่เปิดกว้างและเชื่อมโยงกับนานาชาติ จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของมหาวิทยาลัยในการเป็นแหล่งเรียนรู้และเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้กับระบบการเรียนการสอนยังเป็นอีกปัจจัยสำคัญในการยกระดับมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาให้ทันสมัยและมีมาตรฐานสากล เช่น การพัฒนาแพลตฟอร์ม e-Learning การใช้ระบบ LMS (Learning Management System) และการจัดทำหลักสูตรออนไลน์ที่รองรับผู้เรียนหลากหลายเชื้อชาติ ซึ่งสามารถลดข้อจำกัดด้านภูมิศาสตร์และเวลาในการเข้าถึงความรู้ (Chu, 2020)

บทความวิชาการฉบับนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาท บทเรียน และแนวทางที่มหาวิทยาลัยสงฆ์สามารถใช้ในการบริหารจัดการการศึกษาให้สอดคล้องรับกับพลวัตของโลก โดยเน้นการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับแนวปฏิบัติทางการศึกษาสมัยใหม่ พร้อมทั้งเสนอแนวคิดในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนามาตรฐานวิชาการให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมโลกอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

ความหมายและลักษณะของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา คือ สถาบันอุดมศึกษาที่จัดตั้งขึ้นโดยมีรากฐานจากหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เพื่อทำหน้าที่ทั้งด้านการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การวิจัย และการบริการสังคม โดยเน้นการพัฒนาคุณธรรมควบคู่กับปัญญาอย่างกลมกลืน มหาวิทยาลัยประเภทนี้มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากมหาวิทยาลัยทั่วไปตรงที่มีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการระหว่างพระพุทธศาสนาและศาสตร์สมัยใหม่ เช่น การศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือการบริหารจัดการ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2565) ประเทศไทยมีมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาหลัก 2 แห่ง คือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) และมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) ทั้งสองแห่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติเฉพาะ มีภารกิจในการผลิตบัณฑิตทางพระพุทธศาสนาและสาขาที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นย้ำการธำรงไว้ซึ่งหลักพุทธธรรม การเผยแผ่ศาสนา และการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน (พระราชบัญญัติมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540) ลักษณะเด่นของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนามีหลายประการ ได้แก่ ๑. เป็นสถาบันการศึกษาที่เน้นการพัฒนาจริยธรรมและคุณธรรม ๒. ใช้หลักธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและจัดการเรียนการสอน ๓. มีการผสมผสานระหว่างการศึกษาทางธรรม (เช่น พระพุทธศาสนา ภาษาบาลี) และทางโลก (เช่น รัฐศาสตร์ การบริหาร นิติศาสตร์) ๔. ดำเนินกิจกรรมทางวิชาการควบคู่กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ (จุฬารัตน์ พรหมณี, 2563)

วิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในประเทศไทยต่างมีวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับแนวทางพุทธธรรมและเป้าหมายเชิงสากล ตัวอย่างเช่น วิสัยทัศน์ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยระบุว่า “เป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาเพื่อมนุษยชาติ” (MCU, 2565 : 3) วิสัยทัศน์นี้สะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการยกระดับมหาวิทยาลัยให้เป็นแหล่งวิชาการทางพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ ที่สามารถรับใช้สังคมและชาวโลกได้โดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา หรือวัฒนธรรม แนวคิด “เพื่อมนุษยชาติ” ยังหมายรวมถึงการส่งเสริมสันติภาพ ความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม การพัฒนาจิตสำนึกทางสังคม และการสร้างสังคมแห่งสติและความกรุณา ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (United Nations, 2015) ในส่วนมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) เป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งหนึ่งของประเทศไทยที่มีพันธกิจหลักในการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม ส่งเสริมการวิจัยและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมี วิสัยทัศน์ “ร่วมพัฒนาพลเมืองโลก ด้วยการผสมผสานแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาที่มั่นคง ให้ดำรงอยู่ในฐานะโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาของมนุษย์ในอนาคต” (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2566) วิสัยทัศน์นี้สะท้อนถึงแนวทางการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยที่มุ่งใช้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสติปัญญา คุณธรรม และจิตสำนึกของพลเมืองโลก เพื่อเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์อย่างมั่นคง วิสัยทัศน์ดังกล่าวยังเน้นว่า แก่นแท้ของพุทธธรรมไม่ใช่เพียงวัฒนธรรมท้องถิ่น

ของเอเชีย แต่สามารถเป็น “โครงสร้างพื้นฐานทางปัญญา” (Cognitive Infrastructure) สำหรับการอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติในศตวรรษที่ 21 ได้ แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีของ Ninian Smart (1996) ที่ชี้ว่าศาสนามีบทบาทเชิงโครงสร้างในด้านจริยธรรม การรู้คิด และอัตลักษณ์ของมนุษย์ โดยเฉพาะในโลกยุคใหม่ที่ต้องการความมั่นคงทางจิตวิญญาณควบคู่กับความสามารถเชิงเทคโนโลยี

สรุปได้ว่า มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในประเทศไทยได้กำหนดวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมและการพัฒนาสู่สากล โดยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเน้นบทบาทการเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาเพื่อมนุษยชาติ มุ่งสร้างสันติภาพและความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม ในขณะที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมุ่งหมายพัฒนาพลเมืองโลกผ่านการหล่อหลอมแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาให้เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญา วิสัยทัศน์ของทั้งสองมหาวิทยาลัยสะท้อนความตั้งใจในการยกระดับการศึกษาพระพุทธศาสนาให้มีบทบาทในเวทีโลก โดยเน้นการพัฒนาปัญญาจริยธรรม และจิตสำนึกทางสังคมที่มั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Smart (1996) ที่มองว่าศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญของโครงสร้างทางจริยธรรมและอัตลักษณ์ของมนุษย์ในโลกสมัยใหม่

พันธกิจของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา

พันธกิจของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาโดยทั่วไปมีความสอดคล้องกับหลักการของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

พันธกิจของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (MCU, 2565) ประกอบด้วย ๑. ผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ ทั้งด้านวิชาการและคุณธรรม ๒. วิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อแก้ปัญหาสังคม ๓. เผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับประเทศและนานาชาติ ๔. พัฒนาหลักสูตรและการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของโลกยุคใหม่ ๕. เสริมสร้างความร่วมมือกับชุมชน สถาบัน และองค์กรระหว่างประเทศ พันธกิจเหล่านี้ถือเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาให้เข้าสู่ระบบการศึกษาสากล (Internationalization of Higher Education) อย่างมั่นคง โดยไม่สูญเสียรากฐานเชิงจิตวิญญาณของตน

พันธกิจของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) สะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการพัฒนา

1) การศึกษาทางพระพุทธศาสนาและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม โดยมีรายละเอียดดังนี้: ผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและคุณธรรม : มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม โดยเฉพาะในด้านวิชาการพระพุทธศาสนา เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

2) บริการวิชาการแก่สังคม : มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญกับการบริการวิชาการแก่ชุมชน โดยใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาสังคมและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน

3) วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ : สนับสนุนการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในด้านพระพุทธศาสนาและสาขาที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน .

4) ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม : มหาวิทยาลัยมีบทบาทในการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยและพระพุทธศาสนา เพื่อสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

พันธกิจเหล่านี้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนามหาวิทยาลัยสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการบูรณาการระหว่างการศึกษาทางพระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2566)

สรุปได้ว่า พันธกิจของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในประเทศไทย มีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการที่มีคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม สอดคล้องกับหลักการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ซึ่งเน้นการพัฒนาคนอย่างสมบูรณ์ โดยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมุ่งผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ วิจัยองค์ความรู้ เผยแผ่พระพุทธศาสนา พัฒนาหลักสูตร และสร้างความร่วมมือระดับนานาชาติ ขณะที่มหามกุฏราชวิทยาลัยเน้นการผลิตบัณฑิตที่มีคุณธรรม การบริการวิชาการ การวิจัย และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม พันธกิจของทั้งสองสถาบันสะท้อนความมุ่งหมายร่วมกันในการบูรณาการพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมในศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน โดยไม่ละทิ้งอัตลักษณ์ทางจิตวิญญาณของตน

วัฒนธรรมองค์กรของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา: มจร. และ มมร.

วัฒนธรรมองค์กรของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญที่หล่อหลอมบุคลากรทั้งในด้านพฤติกรรม ทักษะ และจิตสำนึก ซึ่งสะท้อนออกมาในการบริหาร การเรียนการสอน และการดำเนินภารกิจต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งของประเทศไทย ได้แก่ **มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.)** และ **มหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.)** ต่างมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ยังปรากฏในพระพุทธศาสนาและการศึกษาธรรมะ

สำหรับมจร. วัฒนธรรมองค์กรถูกกำหนดโดยหลัก "พุทธธรรมาภิบาล" (Buddha-based Governance) ที่ยึดมั่นในสติ เมตตา ปัญญา และการปกครองโดยธรรม จุดเน้นสำคัญคือการสร้างบรรยากาศองค์กรที่สงบ สันติ มีความเคารพซึ่งกันและกัน ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างใคร่ครวญ และหลีกเลี่ยงการเอารัดเอาเปรียบ ทั้งนี้ การประชุมในองค์กรยังเป็นไปตามรูปแบบ “สภาธรรม” ที่เน้นการอภิปรายแบบไม่ขัดแย้งโดยใช้หลักขันติธรรมเป็นฐาน (เกียรติศักดิ์ ศรีประเสริฐ, 2561 : 55-70) มจร. ยังให้ความสำคัญกับ “จิตสาธารณะ” ของบุคลากร โดยเฉพาะคณาจารย์และพระภิกษุ ซึ่งมักอุทิศตนเพื่อภารกิจเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาชุมชน ตัวอย่างเช่น การจัดโครงการ “ธรรมะสู่ชุมชน” หรือ “ค่ายพุทธจิตอาสา” ที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องทุกปี นับเป็นการบูรณาการวัฒนธรรมองค์กรกับพันธกิจด้านบริการสังคม (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2565)

ด้านมหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย (มจร.) วัฒนธรรมองค์กรเน้นความมั่นคงในหลักธรรมะ ความสมณะ และความสามัคคี โดยใช้การบริหารแบบ "สมณะธรรมมาธิปไตย" ที่ยึดโยงการตัดสินใจขององค์กรกับหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา องค์กรส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างพระภิกษุกับฆราวาสในรูปแบบ "พี่เลี้ยงทางธรรม" ซึ่งช่วยส่งเสริมความเข้าใจและการพัฒนาแบบองค์รวม (จุฑารัตน์ พรหมณี, 2563 : 101-115) วัฒนธรรมองค์กรของมจร. ยังส่งเสริมการเรียนรู้ภาคบาติและอภิธรรมควบคู่กับการปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด ซึ่งเป็นวิธีที่ช่วยรักษาอัตลักษณ์ความเป็นพุทธแท้ในยุคที่โลกาภิวัตน์เข้ามามีบทบาทอย่างลึกซึ้ง (สุนทร ทองมี, 2564 : 29-45) ทั้งนี้ ในบริบทของการพัฒนาสู่ความเป็นสากล วัฒนธรรมองค์กรของมหาวิทยาลัยพระพุทธานุศาสน์ไทยทั้งสองแห่งเป็นต้นทุนทางสังคมที่สามารถต่อยอดสู่การเป็นแบบอย่างของ "สถาบันอุดมศึกษาคุณธรรม" ที่ให้ความสำคัญกับการเติบโตของมนุษย์อย่างสมดุล ทั้งในด้านความรู้ ความดี และความสัมพันธ์กับผู้อื่น

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมองค์กรของมหาวิทยาลัยพระพุทธานุศาสน์ไทยทั้งมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) และมหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย (มจร.) เป็นกลไกสำคัญที่สะท้อนอัตลักษณ์แห่งพุทธธรรมในการจัดการศึกษาและบริหารองค์กร โดยมจร. ยึดหลัก "พุทธธรรมาธิปไตย" ที่ส่งเสริมบรรยากาศแห่งสันติ ความเมตตา และการมีส่วนร่วมอย่างเคารพในสภาวะธรรม ขณะที่มจร. ดำเนินงานภายใต้หลัก "สมณะธรรมาธิปไตย" ที่เน้นความมั่นคงในศีล สมาธิ ปัญญา และความสมณะ วัฒนธรรมองค์กรของทั้งสองมหาวิทยาลัยไม่เพียงเป็นมรดกทางจิตวิญญาณ แต่ยังเป็นพลังขับเคลื่อนที่ช่วยในการบริหารจัดการศึกษาเชิงพุทธสามารถเชื่อมโยงกับความเป็นสากลได้อย่างกลมกลืน โดยยึดหลักคุณธรรมเป็นแกนกลางในการพัฒนาทั้งบุคลากร นักศึกษา และสังคมในวงกว้าง

หลักสูตรการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยพระพุทธานุศาสน์ในประเทศไทย

มหาวิทยาลัยพระพุทธานุศาสน์ในประเทศไทย ได้แก่ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) และมหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย (มจร.) มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาที่ผสมผสานหลักธรรมของพระพุทธานุศาสน์เข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาบัณฑิตให้มีทั้งคุณธรรม ความรู้ และความสามารถในการประยุกต์ใช้หลักธรรมกับการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) เปิดสอนทั้งในระดับปริญญาตรี โท และเอก โดยมี **หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธานุศาสน์** ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้พระไตรปิฎก พุทธปรัชญา และพระพุทธานุศาสน์เปรียบเทียบ ควบคู่กับรายวิชาบูรณาการ เช่น พุทธศาสนากับสังคม การบริหารเชิงพุทธ และพระพุทธานุศาสน์ในระดับนานาชาติ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2565ก) นอกจากนี้ คณะครุศาสตร์ของ มจร. ยังจัดการเรียนการสอนในหลักสูตร **ศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาการสอนพระพุทธานุศาสน์** ที่เน้นการสร้างครูผู้สอนที่มีความสามารถทางวิชาการ พร้อมคุณธรรม และมีความเข้าใจบริบทของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2565ข) โดยมีการจัดหลักสูตรทั้งในระดับปริญญาตรี โท และเอก โดยครอบคลุมทั้งสาขา 1. พระพุทธานุศาสน์ 2. รัฐศาสตร์ 3. การศึกษา 4. นิติศาสตร์ 5. ภาษาและวรรณกรรม

6. การจัดการ หลักสูตรมีลักษณะ “บูรณาการ” โดยนำหลักพุทธธรรม เช่น อริยสัจ 4 ไตรสิกขา หรือหลักไตรลักษณ์ มาผสมผสานกับเนื้อหาวิชาสมัยใหม่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเชิงลึกและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550) ตัวอย่างหลักสูตร เช่น **หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต** เน้นการเรียนรู้พระไตรปิฎกภาคบาลีควบคู่กับการวิจัยทางพุทธศาสนา **หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต** มีรายวิชาเฉพาะด้าน “การบริหารกิจการคณะสงฆ์” และ “รัฐศาสตร์เชิงพุทธ” ซึ่งถือเป็นการเชื่อมโยงแนวคิดตะวันออก-ตะวันตกในเชิงการบริหาร

บุคลากรทางการศึกษา

บุคลากรในมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) **พระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิทางธรรม** ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ด้านวิชาพระพุทธศาสนา ภาษาบาลี และวิชาที่เกี่ยวข้อง และ 2) **ฆราวาสผู้ทรงคุณวุฒิ** ซึ่งมีวุฒิการศึกษาในสาขาวิชาทางโลก เช่น รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ หรือการบริหาร ที่ได้รับการคัดเลือกอย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึงคุณธรรมและความสามารถเชิงวิชาการ (จุฑารัตน์ พรหมณี, 2563 : 101-115) เพื่อก้าวสู่ความเป็นสากล มหาวิทยาลัยได้เริ่มส่งเสริมทักษะภาษาอังกฤษและภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ให้แก่บุคลากร และได้มีการพัฒนาหลักสูตรนานาชาติ รวมถึงความร่วมมือกับสถาบันต่างประเทศ เช่น มหาวิทยาลัยพุทธศาสนาแห่งลุมพินี (เนปาล) และมหาวิทยาลัยนาลันทา (อินเดีย)

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย (มจร.) ดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยอิงหลักพุทธธรรมอย่างเข้มข้นในทุกระดับ เช่น **หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาการสอนพระพุทธศาสนา** ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดหลักธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผสมผสานทักษะการสื่อสาร จิตวิทยา การศึกษา และหลักพุทธจริยศาสตร์ (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2565ก) ขณะเดียวกัน มจร. ยังเปิดสอน **หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา** ซึ่งส่งเสริมการนำพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาชุมชนและการแก้ไขปัญหาสังคมในระดับท้องถิ่นและระดับนานาชาติ (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2565ข) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มจร.) เป็นสถาบันอุดมศึกษาทางพระพุทธศาสนาที่มีบุคลากรหลากหลายกลุ่ม ทั้งพระภิกษุและฆราวาส ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจของมหาวิทยาลัยในด้านการศึกษา การวิจัย การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการบริการวิชาการแก่สังคม

ทั้งสองสถาบันดำเนินการจัดการศึกษาโดยยึดแนวทางของ **กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.)** ซึ่งกำหนดให้หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตควบคู่กับคุณธรรม จริยธรรม และจิตสาธารณะ (กระทรวง อว., 2565) หลักสูตรของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งจึงไม่เพียงเน้นความรู้เชิงทฤษฎี แต่ยังเป็นการฝึกฝนภาคปฏิบัติ ทั้งในด้านการเทศนา การสอน การวิเคราะห์ปัญหาทางสังคม ด้วยหลักธรรม และการใช้พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทั้งปัจเจกบุคคลและสังคมในภาพรวม

สรุปได้ว่า มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ได้แก่ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) และมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) ต่างมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาที่บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่อย่างสมดุล เพื่อพัฒนาบัณฑิตให้มีทั้งคุณธรรม ความรู้ และความสามารถในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตและการพัฒนาสังคม โดย มจร. เน้นหลักสูตรที่หลากหลาย เช่น พุทธศาสนา รัฐศาสตร์ การศึกษา และการบริหาร โดยบูรณาการหลักธรรม อาทิ ไตรสิกขา และอริยสัจ 4 เข้ากับการเรียนรู้ร่วมสมัย ส่วน มมร. ให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดหลักธรรมอย่างเข้มข้น โดยเน้นหลักสูตรด้านการสอนพระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมเชิงพุทธ บุคลากรของทั้งสองมหาวิทยาลัยประกอบด้วยพระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิทางธรรม และฆราวาสผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาสมัยใหม่ โดยมีบทบาทในการพัฒนาการเรียนการสอน วิจัย และบริการสังคม ทั้งยังได้รับการส่งเสริมศักยภาพด้านภาษาและทักษะสากล เพื่อเตรียมพร้อมสู่ความเป็นนานาชาติ หลักสูตรของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวง อว. ที่เน้นความยืดหยุ่น การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาคุณธรรมควบคู่กับสมรรถนะวิชาชีพ ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนถึงความพยายามของสถาบันสงฆ์ในการธำรงหลักธรรมควบคู่กับการตอบโจทย์โลกสมัยใหม่อย่างมีพลังและยั่งยืน

แนวทางการบริหารการศึกษาสู่ความเป็นสากลของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ในยุคแห่งโลกาภิวัตน์ การศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทย โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา เช่น มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) และมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) ได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับตัวเข้าสู่ความเป็นสากล (Internationalization of Education) เพื่อให้ทันต่อพลวัตของโลก และสามารถทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้และเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางการบริหารการศึกษาสู่ความเป็นสากลของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในประเทศไทยสามารถจำแนกออกได้เป็นหลายมิติ ดังนี้:

1) การพัฒนาหลักสูตรนานาชาติ : ทั้ง มจร. และ มมร. ได้มีการพัฒนาหลักสูตรที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในการเรียนการสอน โดยเฉพาะในสาขาพระพุทธศาสนาเปรียบเทียบ พุทธปรัชญา และสาขาที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ธรรมะ เพื่อรองรับนักศึกษาต่างชาติและขยายบทบาทการศึกษาพุทธศาสนาในเวทีโลก (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2565)

2) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา : การนำระบบการจัดการเรียนรู้ (Learning Management System: LMS) การเรียนออนไลน์ และสื่อดิจิทัลมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยลดข้อจำกัดด้านพื้นที่และเวลา อีกทั้งยังสามารถเข้าถึงนักเรียนจากนานาชาติได้อย่างกว้างขวาง (Chu, 2020)

3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระดับนานาชาติ : มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาได้มีการลงนามบันทึกความเข้าใจกับมหาวิทยาลัยและองค์กรพระพุทธศาสนาจากประเทศต่าง ๆ เช่น อินเดีย

เนปาล ศรีลังกา จีน และสหรัฐอเมริกา เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การจัดสัมมนาและประชุมเชิงวิชาการ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและบุคลากร (Knight, 2008)

4) การพัฒนาบุคลากรสู่ความเป็นสากล : การส่งเสริมทักษะภาษาอังกฤษและทักษะวิจัยระดับนานาชาติให้แก่คณาจารย์ เป็นอีกแนวทางสำคัญ โดยเฉพาะการสนับสนุนให้คณาจารย์ผลิตงานวิจัยตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับนานาชาติ รวมถึงการเข้าร่วมประชุมวิชาการและอบรมหลักสูตรต่างประเทศ (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2565)

5) การปลูกฝังอัตลักษณ์เชิงพุทธควบคู่กับคุณลักษณะบัณฑิตสากล : แม้มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาจะมุ่งพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติ แต่ก็ไม่ละทิ้งอัตลักษณ์แห่งพระพุทธธรรม การจัดการศึกษายังคงยึดมั่นในหลักไตรสิกขา อริยสัจ 4 และคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยกำหนดให้บัณฑิตที่จบการศึกษาต้องมีคุณลักษณะทั้งในด้านปัญญาและเมตตาธรรม (สุนทร ทองมี, 2564 : 25-39)

6) การส่งเสริมงานวิจัยและการเผยแผ่ธรรมะในระดับโลก : การจัดตั้งวารสารวิชาการภาษาอังกฤษ การจัดงานประชุมวิชาการพระพุทธศาสนานานาชาติ เช่น “International Buddhist Research Seminar” ของ มจร. เป็นกลยุทธ์หนึ่งที่ช่วยให้สถาบันพระพุทธศาสนาไทยมีบทบาทในเวทีวิชาการโลก (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566)

การเข้าสู่ความเป็นสากลของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในปัจจุบันเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาหลักสูตรนานาชาติ การใช้ภาษาอังกฤษในการเรียนการสอนบางวิชาการแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยต่างประเทศ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเผยแผ่พุทธธรรม (Chu, 2020) นอกจากนี้ ยังมีการใช้ระบบ LMS (Learning Management System) การจัดอบรมออนไลน์ การประชุมสัมมนาระดับนานาชาติ และการเผยแพร่บทความทางวิชาการผ่านวารสารที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล ซึ่งสะท้อนถึงพัฒนาการด้านเทคโนโลยีการศึกษาและกลไกการบริหารที่เปิดกว้างและโปร่งใส ทั้งนี้ การบริหารที่เชื่อมโยงอัตลักษณ์เชิงพุทธเข้ากับการบริหารเชิงระบบสมัยใหม่ได้อย่างสมดุล ถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาสู่ความเป็นสากลอย่างแท้จริง (Knight, 2008)

สรุปได้ว่า แนวทางการบริหารการศึกษาสู่ความเป็นสากลของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในประเทศไทยไม่ใช่เพียงการนำระบบสมัยใหม่มาใช้ หากแต่เป็นกระบวนการที่ยึดมั่นในรากฐานทางจิตวิญญาณของพุทธศาสนา ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพทางวิชาการและการเชื่อมโยงกับสังคมโลกอย่างลึกซึ้ง การพัฒนาในลักษณะนี้ไม่เพียงทำให้มหาวิทยาลัยสามารถแข่งขันในระดับนานาชาติได้ แต่ยังเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชิงคุณภาพที่มั่นคงและยั่งยืน

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนามาตรฐานวิชาการให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมโลกอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

ยุคที่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และวัฒนธรรมได้กลายเป็นปรากฏการณ์ระดับโลก การศึกษาระดับอุดมศึกษาจึงต้องมีการปรับตัวโดยไม่จำกัดเฉพาะการพัฒนาหลักสูตรหรือทักษะผู้เรียนภายในประเทศเท่านั้น หากแต่ต้องยกระดับสู่ “ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศ” เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ พัฒนามาตรฐานวิชาการ และสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและยั่งยืน (Knight, 2008) สำหรับมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เช่น มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) และมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Academic Collaboration Network) ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก โดยเฉพาะความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยที่มีพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา เช่น มหาวิทยาลัยนาแลนด์ (Nalanda University) ประเทศอินเดีย มหาวิทยาลัยพุทธศาสนาแห่งลุมพินี (Lumbini Buddhist University) ประเทศเนปาล ตลอดจนสถาบันการศึกษาทางจิตวิญญาณในประเทศแถบยุโรปและอเมริกา (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566)

ความร่วมมือดังกล่าวไม่เพียงส่งเสริมการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและบุคลากรเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการร่วมผลิตผลงานวิจัย การจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการ การเผยแพร่บทความในวารสารนานาชาติ และการจัดทำหลักสูตรร่วม (Joint Degree Program) ที่สะท้อนการพัฒนามาตรฐานวิชาการให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมโลกและความท้าทายในอนาคต (OECD, 2020) ที่สำคัญคือการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเหล่านี้ได้ถูกออกแบบบนฐานของ “คุณค่าเชิงพุทธ” (Buddhist Value-based Collaboration) ที่เน้นหลักเมตตา สันติ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน (UNESCO, 2021) โดยเฉพาะในประเด็นสิ่งแวดล้อม จริยธรรมในยุคดิจิทัล และความเป็นธรรมทางสังคม ซึ่งกำลังเป็นประเด็นที่สถาบันอุดมศึกษาทั่วโลกต่างให้ความสำคัญ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ มจร. ได้จัดตั้ง “ศูนย์วิจัยพระพุทธศาสนากับสังคมโลก” เพื่อเป็นเวทีบูรณาการความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ อาทิ มูลนิธิพุทธสากล องค์กรพระพุทธศาสนาโลก (World Buddhist Organization) และ UNESCO เพื่อพัฒนาแนวคิดและองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้สามารถตอบโจทย์ปัญหาโลก เช่น ความขัดแย้ง ความเหลื่อมล้ำ และความทุกข์จากโลกดิจิทัล (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566) จากแนวทางดังกล่าว การสร้างเครือข่ายความร่วมมือได้เป็นเพียงการขยายอิทธิพลทางวิชาการ หากแต่เป็นกระบวนการเสริมสร้างพลังทางปัญญาและจิตวิญญาณอย่างมีนัยสำคัญ ที่ทำให้มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาไทยสามารถยืนหยัดในเวทีโลก โดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์และพันธกิจแห่งพุทธธรรม ซึ่งถือเป็นหัวใจของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) อย่างแท้จริง (United Nations, 2015)

สรุปได้ว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เป็นกลยุทธ์สำคัญในการยกระดับมาตรฐานวิชาการให้สอดคล้องกับความต้องการของ

สังคมโลกในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง มหาวิทยาลัย เช่น มจร. และ มมร. ได้ขับเคลื่อนความร่วมมือกับสถาบันพุทธศาสนาทั่วโลก ทั้งในด้านการแลกเปลี่ยนนักศึกษา การจัดทำหลักสูตรร่วม และการวิจัยระหว่างประเทศ โดยมีรากฐานของความร่วมมืออยู่บนคุณค่าเชิงพุทธที่เน้นเมตตา สันติ และความยั่งยืน แนวทางนี้สะท้อนถึงความสามารถของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาไทยในการธำรงอัตลักษณ์ควบคู่กับการมีบทบาทในเวทีโลก ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและการบูรณาการองค์ความรู้แบบข้ามพรมแดน เพื่อร่วมแก้ไขปัญหาสังคมโลก เช่น ความเหลื่อมล้ำ ความขัดแย้ง และการเปลี่ยนแปลงทางจริยธรรมในยุคดิจิทัล ทั้งนี้ การสร้างเครือข่ายทางวิชาการจึงไม่ใช่เพียงยุทธศาสตร์เพื่อความเป็นสากลเท่านั้น แต่คือการขับเคลื่อนพุทธธรรมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของมวลมนุษยชาติอย่างแท้จริง

จากการศึกษาบทความจึงสะท้อนทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างชัดเจนว่า มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาไม่อาจยืนหยัดได้ด้วยวิธีการดำรงแนวทางแบบดั้งเดิมเพียงอย่างเดียว หากต้องปรับวิธีคิดและการบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับพลวัตของโลก โดยมีหลักพุทธธรรมเป็นรากฐานทางปัญญา ควบคู่กับการยกระดับมาตรฐานทางวิชาการให้ทัดเทียมนานาชาติ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และวัฒนธรรม ได้สร้างแรงกดดันให้สถาบันอุดมศึกษาที่มีฐานจากศาสนาต้องหาจุดสมดุลระหว่าง “อัตลักษณ์ทางจิตวิญญาณ” กับ “ศักยภาพเชิงสากล” การดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ได้กลายเป็นกลไกที่บังคับให้มหาวิทยาลัยเหล่านี้ก้าวเข้าสู่กรอบคุณภาพทางการศึกษาอย่างมีระบบ โดยเฉพาะในด้านการจัดการหลักสูตร การประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ และการสร้างนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน บทความนี้จึงเสนอภาพรวมของการบริหารการศึกษาสู่ความเป็นสากลในบริบทของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาไทย มิใช่เพียงการเปลี่ยนภาษาในการสอนหรือการแลกเปลี่ยนนักศึกษาเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการวางระบบคิดใหม่ที่เชื่อมโยงหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเข้ากับแนวปฏิบัติสากล โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยี การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ และการพัฒนาหลักสูตรที่มีลักษณะบูรณาการอย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้ จุดเน้นสำคัญคือ การรักษา “แก่นแท้ของพุทธธรรม” ไว้เป็นเสาหลักของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการผลิตบัณฑิต การวิจัยหรือการบริการสังคมในระดับชาติและนานาชาติ

กล่าวโดยสรุป การพัฒนามหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา ควรเป็นการหลอมรวมพลังระหว่างหลักธรรมกับองค์ความรู้สมัยใหม่เพื่อสร้างการศึกษาแบบองค์รวมที่มีคุณภาพ ยั่งยืน และสามารถมีบทบาทในเวทีโลกโดยไม่สูญเสียรากเหง้าแห่งจิตวิญญาณของตน

References

- เกียรติศักดิ์ ศรีประเสริฐ. (2561). วัฒนธรรมองค์กรของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*. 10 (1).
- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). *แนวทางการพัฒนาหลักสูตรในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวง อว.

- จงจิตต์ แก้วใจ. (2562). *การพัฒนาศักยภาพมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยสู่ความเป็นสากล*. วารสารวิชาการศาสนาและปรัชญา. 3(1).
- จุฑารัตน์ พรหมณี. (2563). *การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในยุคดิจิทัล*. วารสารวิชาการพระพุทธศาสนาและปรัชญา. 5(2).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2540). *พระราชบัญญัติมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2565). *แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2566–2570*. กรุงเทพมหานคร : มจร.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2565ก). *หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2565*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://acd.mcu.ac.th/> [27 พฤษภาคม 2568]
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2565ข). *หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://edu.mcu.ac.th/> [27 พฤษภาคม 2568]
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2566). *รายงานแผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางวิชาการ พ.ศ. 2566–2570*. กรุงเทพมหานคร: มจร.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2565). *แผนกลยุทธ์พัฒนามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2565–2569*. กรุงเทพมหานคร : มมร.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2565ก). *หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://www.mbu.ac.th/> [27 พฤษภาคม 2568]
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2565ข). *หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://www.mbu.ac.th/course/> [27 พฤษภาคม 2568]
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2566). *แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2566–2570*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://www.mbu.ac.th> [27 พฤษภาคม 2568]
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2566). *พันธกิจของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : จาก <https://www.mbu.ac.th> [27 พฤษภาคม 2568]
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562*. กรุงเทพมหานคร : สกศ.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2550). *รายงานการจัดทำกรอบมาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : สกอ.

- สุนทร ทองมี. (2564). การจัดการศึกษาเชิงพุทธเพื่อสังคมโลก: ความท้าทายและโอกาส. *วารสารพระพุทธศาสนาและการพัฒนา*. 5(1).
- สุนทร ทองมี. (2564). อัตลักษณ์พุทธในมหาวิทยาลัยสงฆ์: ความท้าทายท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์. *วารสารศาสนาและวัฒนธรรมศึกษา*. 6(1).
- Chu, K. (2020). *Digital tools and Dharma: Technology in modern Buddhist education*. Singapore: Wisdom Tech Press.
- Knight, J. (2008). *Higher education in turmoil: The changing world of internationalization*. Rotterdam: Sense Publishers.
- OECD. (2020). *Education at a Glance 2020: OECD indicators*. Paris: OECD Publishing.
- Smart, N. (1996). *Dimensions of the sacred: An anatomy of the world's beliefs*. Berkeley: University of California Press.
- UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. Paris: UNESCO.
- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: United Nations.